

Романів Олег Миколайович (1928–2005). 3 листопада 2005 р. передчасно покинув наш світ Олег Романів – відомий український учений у галузі механіки матеріалів, довголітній голова НТШ в Україні, громадський і культурний діяч, член-кореспондент НАН України та Вільної АН у Нью-Йорку, професор.

Народився 21 березня 1928 р. у м. Сокалі на Львівщині. У 1945 р. закінчив Сокальську середню школу 1950 р. з відзнакою – енергомашинобудівний факультет Львівського політехнічного інституту. Після трирічної праці на підприємствах енергетики (Півден-ОРДРЕС) вступив в аспірантуру до відомого ученого-механіка М. Леонова при Львівському політехнічному інституті. Закінчивши її в 1956 р., працював в Інституті машинознавства та автоматики АН УРСР (нині Фізико-механічний інститут НАН України). З інститутом пов'язана вся подальша професійна діяльність О. Романіва. У 1958 р. він захистив кандидатську дисертацію з питань коливань валів турбомашин, а в 1970 р. – докторську на тему “Деякі проблеми міцності та механіки руйнування термічно та термомеханічно оброблених високоміцних сталей”. У ФМІ О. Романів пройшов шлях від молодшого наукового співробітника до заступника директора та наукової роботи. Упродовж 1980-х рр. він розгорнув наукові дослідження, пов'язані зі створенням основ структурної та корозійної механіки руйнування металів і сплавів.

У сфері прямих зацікавлень науковця на той час були дослідження механічної анізотропії сталей. Він уперше дав характеристику ефекту розшарування матеріалів після обробки тиском, кількісну оцінку впливу на механічну анізотропію рекристалізації металу, провів моделювання термомеханічної обробки, яка забезпечує ізотропне зміцнення сплавів. Йому належать дослідження із циклічної міцності термомеханічно зміцнених сталей, що дали згодом поштовх для системних робіт у сфері формування конструкційних сплавів надвисокої міцності. У дослідженнях мікромеханічних процесів в'язкого руйнування О. Романів і його школа ввели фрактографічні поняття в'язкого температурного та відпускового переходів, перлітної смугастості тощо.

У металознавчих дослідженнях 1970–1980-х рр. учений і його учні приділяли велику увагу мікрофрактографічному аналізу тріщиностійкості конструкційних сплавів, методам структурної механіки руйнування металу, розробкам з корозії і протикорозійного захисту металів та сплавів. Про ці проблеми науковець неодноразово повідомляв на вітчизняних і закордонних (США, Австралія, Японія) симпозіумах. Цим та іншим питанням присвятив О. Романів (у співавторстві) такі монографії, як “Термомеханічне зміцнення сталі” (1966), “Електронна фрактографія зміцнених сталей” (1974), “Усталость и циклическая трещиностойкость конструкционных материалов” (1990).

Радикально вплинув на зміну пріоритетів творчості О. Романіва розвиток політичної ситуації другої половини 1980-х – початку 1990-х рр. Він, побачивши послаблення радянського режиму, що відбувалося під завісою “перебудови”, почав змагати до суспільної праці, спрямував свої сили на повернення національних пріоритетів у науку та суспільно-політичне життя. Стає членом активу регіональної ради Руху у Львові, бере участь у нарадах і конференціях відновленої “Просвіти”. Вікопомною була конференція “Тарас Шевченка українська національне відродження” (червень 1989 р.). Власне тоді розпочався новий етап його студій і досліджень.

Чи не найбільшою подією у житті Олега Романіва на той час було відродження діяльності Наукового товариства ім. Шевченка (21 жовтня 1989 р.), яке ініціювала велика група науковців ще в останніх роках існування СРСР. Ми знову відчули себе в широкому контексті європейської науки, з якої на довгі роки нас вилучила режимна система. Обраний його першим головою, він залишився на цій посаді до останнього дня життя. Чи не дивним є те, що незадовго до того, у 1963 р., у 90-ті роки виникло Товариство молодий учений у стіннівці Фізико-механічного інституту ім. Г. Карпенка пише статтю

“Світоч нашої науки” – власне про історію та здобутки НТШ. Завдяки його підприємливості, працьовитості та видатним організаційним здібностям Товариство досягло значних успіхів у науковій та видавничій діяльності. З 1992 р. він також генеральний секретар Світової Ради НТШ, редактор таких видань, як “Вісник НТШ”, “Хроніка НТШ” (у цих виданнях розміщено численні його науково-публіцистичні статті), низки випусків серійного видання “Праці НТШ”, член редколегії “Енциклопедії сучасної України”.

Чи не викликає подиву саме те, що питаннями гуманітарних наук цікавиться представник точних наук? Згадаймо тогочасну дискусію-суперечку між ліриками і фізиками, яка, можливо, найвиразніше відображала деформації суспільної свідомості – штучний пріоритет точних і технічних наук (науково-технічна революція) над науками гуманітарними, їх фактичне упослідження. Тож не випадково окремі представники саме точних наук, глянувши мовби із середини, зрозуміли всю хибність концепції режиму, що покликана була знецінити особистість, нівелювати ментальність суспільства. Не можемо не згадати тут Євгена Лазаренка, геолога, Андрія Лазаренка, біолога, інших негуманітаріїв Львова, які так багато прислужилися переслідуванню тоді гуманітарним наукам. Ці люди бачили згубність дегуманітарних процесів. А втім, шістьдесяті роки промовляють самі за себе. Тож зацікавлення Олега Романіва діяльністю НТШ не випадкове.

О. Романів належить ініціатива перевидання “Енциклопедії українознавства” (1993–2003, т. 1–11), ряду важливих монографічних праць, які були видані за кордоном у 1950–1980-х рр., що відіграли вагомую роль у національній науці, але були недоступні українському читачеві в часи радянського тоталітаризму. О. Романів писав до них вступні статті та коментарі, часто був їх редактором. Серед цих праць: “Українська Галицька армія” Л. Шанковського (1999), “Змагання за українські університети в Галичині” В. Мудрого (1999), “Національний гімн “Ще не вмерла України...” та інші українські гімнові пісні” В. Трембіцького (2003) та ін. Список перевидань промовистий. Водночас голова НТШ в Україні бере участь у таких джерелознавчих збірниках, як “Народовбивство в Україні. Офіційні матеріали про масові вбивства у Вінниці” (1995), “Надбужанщина. Історично-мемуарний збірник” (т. 4, 2004), “Відлуння голодомору-геноциду 1932–1933 рр. Етнокультурний наслідок голодомору в Україні” (2005), спогади Л. Окіншевича, Люби Комар, М. Семчишина та ін., збірник “Зеновія Франко. (1925–1991)”. О. Романів – автор двох монографічних праць про життя і діяльність Івана Фещенка-Чопівського (спільно з І. Богун, вийшла друком у серії “Визначні діячі НТШ”) та “Західноукраїнська трагедія 1941” (спільно з І. Федущак), з-під його пера вийшла низка брошур, присвячених державотворчим, суспільно-політичним, економічним, мовно-культурологічним та іншим злободенним питанням нашого сьогодення. Остання брошура “Львівський Ставропігійон: національна традиція та нові перспективи” вийшла друком у день його смерті.

Тема дослідження трагічної долі та мучеництва українського народу була домінуючою у працях О. Романіва із суспільно-історичної тематики. Він пристрасно закоханий у свою країну, народ був великим її патріотом, хоч про це ніколи не говорив. Особливо хвилювали його забуті імена як української політичної еліти, так і простих людей.

Водночас О. Романів безоглядно присвячував себе проблемі збереження для нашої культури духовних скарбів. Він задумав створити при НТШ колекцію надходжень приватних архівів. Засвідчують це не лише його друковані праці, але й особисте колекціонування пам’яток образотворчої й ужиткового мистецтва. Саме за його підтримки при НТШ засновано Інститут колекціонерства (2003), який нині вже запропонував декілька вагомих проектів. НТШ за керівництва О. Романіва було ініціатором спорудження пам’ятника М. Грушевському у Львові, пам’ятних таблиць В. Кубійовичу в Старосольському І. Раковському та ін.

О. Романів багато зробив для розбудови інфраструктури НТШ у Львові, освоєння будинків організації видавничого комплексу Товариства, сприяв появі численних обласних

осередків НТШ в Україні, піклувався про тісні контакти з НТШ в Америці, Канаді, Австралії. Він постійно дбав про утвердження НТШ як національно заангажованого громадського сектора української науки.

О. Романів – яскрава, багатогранна й самобутня постать, що залишила по собі глибокий слід на ниві української науки і культури і це стосувалось як точних, так і гуманітарних дисциплін. Був дослідником-аналітиком, а водночас людиною широких знань. Завдяки багатогранності свого таланту він відгукується на найрізноманітніші проблеми, що їх ставить життя – перед науковцем-дослідником, організатором науки, громадянином. Ішов він у житті широкою дорогою, а “Дорога – це життя” – навчає давня мудрість. У О. Романіва це життя було завжди творчим і суспільнокорисним. Обсяг роботи Олега Романіва вражає, тим паче, коли зважимо, що основне його заняття – уже згадані проблеми матеріалознавства. А ще він бере активну участь у суспільно-політичній діяльності. Гортаючи періодику не раз натрапляємо на його публікації, присвячені проблемам державотворення. У багатогранній діяльності Олега Романіва дивує передусім різнобічність його зацікавлень: від матеріалознавства та конструктивної міцності металів – і до всього нематеріального, що у сфері слова.

У науковому доробку О. Романіва понад 1000 наукових і науково-популярних публікацій, зокрема 10 монографій, 2 довідники, 40 винаходів. О. Романів – лауреат двох Державних премій України в галузі науки і техніки (1976 і 1993 рр.) та Премії ім. Г. Карпенка Національної академії наук України. У 1998 р. йому надано звання Заслуженого діяча науки і техніки України. Того самого року нагороджений Науковим товариством ім. Шевченка в Україні медаллю Михайла Грушевського згодом грамотами Президента України, Президії НАН України та ін. Науковашкола вченого аналізує шість докторів та 27 кандидатів наук. Він учасник багатьох високих українських і міжнародних (Австралія, Голландія, Канада, США, Угорщина, Франція, ФРН, Японія) симпозіумів і конференцій.

Покійний належав до всебічно обдарованих людей, якому ніщо людське не було чуже. Типовий інтелектуал з широким світоглядом, багатьох діячів науки і життя, Олег Романів – великий життєлюб – був товаришем кожною людиною, яка вміла об’єднувати людей, навіть тих, які мали б бути його недоброзичливцями. У товаристві вмів поговорити на поважні теми, а водночас і повеселитися у притаманній тільки йому легкоїронічній та добродушно-фривольній манері. Любив родину, своїх дітей, онуків, якими постійно тішився.

Пам’ять про нього назавжди залишиться у наших серцях.

Олег Антонович (Львів)

Мороз Мирослав Олександрович (1923–2006). 4 лютого 2006 р. відійшов від нас Мирослав Олександрович Мороз – кандидат філологічних наук, відомий літературознавець, визначний бібліограф, етнограф і фольклорист, подвижник праці Франкового зразка, лауреат літературної премії ім. І. Франка АН України (1993 р.) за вагомий внесок у літературне джерелознавство, член Наукового товариства імені Т. Шевченка, активний громадський діяч. Мирослав Олександрович був відкритою й доброзичливою людиною, завжди готовою підтримати й допомогти у скрутну хвилину, добрим порадиником і надійним товаришем.

Біографія Мирослава Мороза – типова для галичанина ХХ ст., який на власній долі відчув тиск двох окупаційних режимів, особливо більшовицького. Народився 17 січня 1923 р. у Львові, у 1929–1939 роках навчався у школі, а у січні 1940 р. вступив на перший курс Львівського державного педагогічного інституту. 3 січня 1941 р. почав працювати вчителем початкової школи у селі Грибовичі Великі біля Львова і продовжував працювати аж